

УДК: 336.221

*Евеліна Соколова
Олена Пилипенко*

ПИТАННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПРИ ОБРАННІ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Стаття присвячена питанням аналізу та оцінки фінансової стійкості залізничного транспорту України

Ключові слова: фінансова стратегія, фінансова стійкість, рівновага, ліквідність.

Статья посвящена вопросам анализа и оценки финансовой устойчивости железнодорожного транспорта Украины.

Ключевые слова: финансовая стратегия, финансовая устойчивость, равновесие, ликвидность.

The article is dedicated to question of the analysis and estimation.

The keywords: financial strategy, financial stability, equilibrium, liquidity.

Постановка проблеми. В умовах економічної кризи при обранні фінансової стратегії суб'єкти господарювання повинні чітко визначати свій фінансово-економічний потенціал, тобто правильно його оцінювати з точки зору фінансово-економічної стійкості. Стандартними фінансовими стратегіями підприємства є: збільшення внутрішньої вартості капіталу; досягнення високих темпів зростання доходів і дивідендів на одну акцію; скорочення зовнішніх джерел фінансування та оптимізації співвідношення власного і позикового капіталу; вдосконалення структури капіталу; досягнення стійкого розвитку суб'єкта економічної діяльності [5].

При обранні фінансової стратегії стійкого розвитку важливого значення набуває оцінка фінансово-економічної стійкості суб'єкта господарювання, яка є одним з індикаторів фінансової рівноваги та стабільності підприємства, що, у свою чергу, є основою успішного функціонування в ринковій економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження фінансової стійкості підприємства присвячено наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів. Вагомий внесок у теорію і практику оцінки фінансової стійкості зробили зарубіжні економісти Баканов М., Брігхем Ю., Гапенскі Л., Ковальов В., Крейніна М., Шеремет А. та ін. В Україні проблеми діагностики фінансової стійкості суб'єктів господарювання досліджуються рядом науковців, серед яких, Бланк І., Костирко Л., Лахтіонова Л., Савчук В. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на численність наукових праць щодо проблем діагностики фінансової стійкості функ-

© Соколова Е. О., Пилипенко О. В., 2013

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

ціонування суб'єктів господарювання недостатня увага приділяється питанням оцінки фінансово-економічної стійкості при обранні та вдосконаленні фінансової стратегії підприємств залізничного транспорту України.

Метою статті є дослідження підходів щодо визначення сутності категорії «фінансова стійкість» та методів її оцінки, а також аналіз показників фінансової стійкості залізничного транспорту України.

Виклад основного матеріалу. В процесі обрання фінансової стратегії стійкого розвитку важливе значення набуває комплексна оцінка меж фінансово-економічної стійкості підприємства. Залежно від факторів, що впливають на стійкість підприємства розрізняють:

- Внутрішню стійкість – такий фінансовий стан підприємства, за якого забезпечується достатньо високий результат його функціонування;
- Загальну стійкість – відображає постійне стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства, здатність забезпечити безперервний процес виробництва і реалізації продукції, а також здійснювати його розширення та оновлення.

Головною складовою загальної стійкості підприємства є фінансова стійкість, яка формується в процесі всієї фінансово-господарської діяльності. У визначенні сутності економічної категорії «фінансова стійкість» у дослідників є певні розбіжності, тому дана категорія залишається предметом дискусій.

Як зазначає Ю.Ф.Брігхем, на формування стійкого фінансового стану підприємства впливає два взаємопов'язаних фактори: наявні активи, які забезпечують прибуток та необхідний обсяг грошових надходжень, а також можливості нових капіталовкладень, що призведуть до зростання обсягів прибутку і грошових коштів у майбутньому [1].

Відповідно до досліджень Костирко Л. А. в сутності економічної категорії «фінансова стійкість» можна виділити три напрями:

1. Фінансова стійкість – це ліквідність і гарантована платоспроможність суб'єкта господарювання.
2. Фінансова стійкість – це стабільне перевищення доходів над витратами;
3. Фінансова стійкість – це стан фінансів господарюючого суб'єкта, який характеризується певним набором фінансових показників [3].

Відповідно до досліджень Лахтіонової Л. А., фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, при якому підприємство вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-господарської діяльності, а також профінансувати затрати на своє розширення і оновлення [4].

Отже, виходячи з наведених визначень, фінансова стійкість підприємства залежить від раціональності вкладання фінансових ресурсів у активи підприємства та оптимальності співвідношення власних і позикових джерел коштів.

На думку Ковальова В.В. умовно можна виділити короткострокову (поточну) фінансову стійкість господарюючого суб'єкта та фінансову стійкість з позиції довгострокової перспективи, яка пов'язана з загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів та інвесторів [2].

В короткостроковому аспекті фінансову стійкість підприємства можна оцінити за допомогою показників забезпеченості запасів і затрат джерелами їх формування. В зв'язку з цим можна виділити 4 типи фінансової стійкості:

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

---

1. Абсолютна короткострокова фінансова стійкість – це ситуація за якої запаси підприємства повністю покриваються власними оборотними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх інвесторів.

2. Нормальна короткострокова фінансова стійкість – стан за якого для покриття запасів підприємство може використовувати різноманітні нормальні джерела фінансових ресурсів – власні та залучені (кредити банків та розрахунки з кредитором за товарними операціями).

3. Нестійкий поточний фінансовий стан за якого підприємство вимушене для фінансування частини своїх запасів залучати додаткові джерела покриття, наприклад, затримувати заробітну плату, розрахунки з бюджетом тощо.

Фінансова нестійкість вважається допустимою, якщо виробничі запаси та готова продукція і товари більші або дорівнюють короткостроковим кредитам і позиковим засобам, що беруть участь у формуванні запасів і витрат. А також коли вартість незавершеного виробництва плюс витрати майбутніх періодів менші або дорівнюють сумі позикових і довгострокових джерел формування запасів і витрат.

4. Критичний поточний фінансовий стан, який характеризується наявністю у підприємства кредитів, позик, не погашених вчасно та простроченої кредиторської заборгованості. Суб'єкт господарювання не має можливості вчасно розрахуватися і повторення такої ситуації може призвести до банкрутства.

В довгостроковому аспекті фінансова стійкість підприємства пов'язана зі структурою джерел та напрямками використання його фінансових ресурсів. Підприємство, яке не має власних оборотних коштів, і, відповідно, власних джерел для фінансування поточної діяльності, тобто є фінансово нестійким в короткостроковому періоді, але має сучасну матеріально-технічну базу, яка дає можливість залучати під забезпечення кредити, може бути достатньо стійким в довгостроковій перспективі. І навпаки.

До найважливіших проблем, що постають в умовах кризи та рецесії перед суб'єктами господарювання, належить визначення меж їх фінансової стійкості. Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва і взагалі основної діяльності. Надлишкова фінансова стійкість виступає гальмом для розвитку, оскільки, збільшуються надлишкові запаси і резерви підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості розраховуються абсолютні показники та відносні показники. До абсолютних належать: наявність власних оборотних коштів, наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і затрат та загальна величина основних джерел формування запасів і витрат.

Відносні показники можуть бути поділені на такі, що оцінюють фінансову стійкість з позиції структури джерел коштів (коефіцієнти капіталізації), та з позиції витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел (коефіцієнти покриття) [2].

До першої групи коефіцієнтів можна віднести: коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів, коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт фінансової залежності тощо. Друга група показників представлена коефіцієнтом забезпеченості процентів до сплати та коефіцієнтом постійних фінансових витрат.

Оцінка фінансової стійкості підприємства відбувається з урахуванням специфіки підприємства, галузі діяльності, і навіть країни, у якій ця діяльність здійснюється. Так, практично всі підприємства залізничного транспорту, що працюють як

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

структурні підрозділи, не можуть бути об'єктивно оцінені з точки зору фінансової стійкості, оскільки залежні від галузевих органів управління, фінансуються у межах кошторису витрат та мають складні фінансові взаємозв'язки між собою та управлінськими структурами [5]. Тому, в якості об'єкта дослідження обрано питання оцінки фінансової – економічної стійкості залізничного транспорту України в цілому. Результати аналізу можуть бути використані для обґрунтування фінансової стратегії суб'єктів господарювання галузі та тактики її реалізації.

Таблиця 1. Показники фінансового стану ДАЗТ України («Укрзалізниця»)

Показник	Оптимальне значення	Роки					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Коефіцієнт автономії	>0, 5	0, 71	0, 65	0, 64	0, 67	0, 71	0, 69
Коефіцієнт заборгованості	0, 5-0, 7	0, 42	0, 55	0, 57	0, 50	0, 40	0, 46
Коефіцієнт рентабельності активів	збільшення	0, 010	0, 003	0, 001	0, 004	0, 008	0, 005
Коефіцієнт зносу основних фондів	Зменшення	0, 811	0, 937	0, 937	0, 980	0, 982	0, 984

До показників, за допомогою яких оцінюється фінансова стійкість належать тільки перші два: коефіцієнт автономії та коефіцієнт заборгованості. Коефіцієнт автономії показує питому вагу джерел власних коштів у всіх джерелах коштів підприємства. Якщо джерела власних коштів складають половину або більше всіх наявних джерел, то стан підприємства – незалежний від зовнішніх джерел фінансування, і навпаки. Значення даного показника на залізничному транспорті України знаходиться на рівні оптимального, тобто більше 0, 5 протягом усього аналізованого періоду. Отже, галузь використовує більше власні джерела для фінансування своєї діяльності.

Коефіцієнт заборгованості характеризує співвідношення позикових та власних коштів підприємства. Показує скільки грошових одиниць залучених коштів припадає на кожну грошову одиницю власних коштів підприємства. Показник дозволяє скласти найзагальнішу оцінку фінансової стійкості. Значення даного показника на залізничному транспорті протягом 2011-2012 років нижче нормативного, тобто зменшується залежність галузі від зовнішніх джерел фінансування.

Отже, аналіз показників, свідчить, що ДАЗТ України («Укрзалізниця») мають стійкий фінансовий стан і є фінансово незалежними. Але це тільки на перший погляд, оскільки значення коефіцієнтів рентабельності активів та зносу основних фондів вказують на те, що галузь має низьку рентабельність та застарілу матеріально-технічну базу. А низькорентабельному та збитковому підприємству, яке не має сучасної матеріально-технічної бази, що може бути використана в якості забезпечення, значно важче отримати кредит. Тому такі підприємства вимушено є фінансово незалежними, користуються тільки власним капіталом, а їх фінансові ресурси обмежені, що свідчить про недостатню фінансову стійкість, яка може призвести до неплатоспроможності.

ЗАЛІЗНИЧНИЙ ТРАНСПОРТ

Висновки і пропозиції. У процесі дослідження було проведено аналіз підходів щодо визначення категорії «фінансова стійкість» та розглянуті методи оцінки фінансової стійкості підприємства. З метою обрання фінансової стратегії, на основі даних про фінансовий стан залізничного транспорту України за період 2007-2012 роки, проведено оцінку фінансової стійкості ДАЗТ України («Укрзалізниця») і зроблено висновки про її недостатню фінансову стійкість в довгостроковому аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Брігхем Євхен.* Основи фінансового менеджменту: Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
2. *Ковалёв В. В.* Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учеб. пособие / В. В. Ковалёв, О. Н. Волкова. – М.: ПБОЮЛ, 2000.– 424 с.
3. *Костирко Л. А.* Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: Монографія. – Х.: Фактор, 2008 – 336 с.
4. *Лахтіонова Л. А.* Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
5. *Сич Є. М.* Стратегічний аналіз: навч.-метод. посібник / Є. М. Сич, О. В. Пилипенко, М. С. Сташисен. – К.: Каравела, 2010. – 304 с.